

Catalogiseren in het FRBR-tijdperk

Peter Schouten

Basiskennis voor titelrecords

Catalogiseren ^{in het} FRBR-tijdperk

Peter Schouten

Basiskennis voor titelrecords

Inhoud

Inleiding

1. Een nieuw bibliografisch universum	7
2. De FR-familie	11
3. Uitgangspunten van de ICP	22
4. De rol van ISBD	28
5. Beschrijven met RDA	38
6. Het belang van identificatie	51

Inleiding

Geen boek over catalogiseren is compleet zonder stil te staan bij de Ptolemaeën. Ptolemaeus I was generaal en biograaf van Alexander de Grote, en na diens dood kreeg hij de leiding over Egypte. Ptolemaeus had grootse plannen, waaronder het verzamelen van alle kennis in de bekende wereld. Zijn zoon zou de Bibliotheek van Alexandrië oprichten, een instelling bruisend van studie en kennisuitwisseling, waar mensen van de hele wereld kwamen studeren.

Over de omvang van de collectie is veel geschreven en nog veel meer onduidelijk (net als over hoe de collectie volledig verloren ging). Begripsverwarring over de verschillende gebouwen, het verschil tussen een Werk, het aantal Items van dat Werk, en het aantal boekrollen waaruit elk Item bestaat, resulteren in uiteenlopende schattingen. Duidelijk is wel dat de catalogus van de bibliotheek al snel meer was dan alleen een inventarislijst.

De eerste bibliothecaris, Zenodotus van Efese, maakte veel werk van het onderscheiden van verschillende edities, en probeerde in de Werken van Homerus (en andere epische dichters) vast te stellen wat de oorspronkelijke tekst was, door vergelijkend tekstonderzoek te doen. Zijn collega's deden hetzelfde voor de Griekse komedies en tragedies. Het levenswerk van Callimachus van Cyrene bestond uit een biobibliografische onderwerpscatalogus. Per onderwerpsgebied werd per auteur een

gerangschikte lijst van Werken opgenomen, en per auteur een biografie en een beoordeling van zijn belang voor het vakgebied.

Na 24 eeuwen krijgen we nu een vergelijkbare situatie, alleen spreken we nu niet van boekrollen maar van talloze vormen van communicatie en informatie, van documenten, diensten en personen. De plaats van uitwisseling is hierbij vaak het internet en het catalogusapparaat moet een plaats innemen verweven in dat internet, om de biobibliografische arbeid van eeuwen niet wederom verloren te laten gaan. Het ideaal hierbij is een semantisch web, maar daarvoor zijn nieuwe inzichten nodig voor de catalogograaf. In dit boekje hoop ik daar een voorzet voor te geven.

Peter Schouten

1.

Een nieuw bibliografisch universum

Het is een wat beladen term, en niet iedereen verstaat er hetzelfde onder, maar menige knoop kan alleen doorgehakt worden als je begrijpt dat dingen nu eenmaal niet hetzelfde zijn in de “echte” wereld als in de wereld van het catalogusapparaat.

Voorbeeld

Achter de auteursaanduiding Nicci French in het boek gaan in werkelijkheid twee schrijvers schuil. “Nicci French” is één Persoonsentiteit voor een catalogus, maar het zijn er twee als Nicci en Sean French door de douane gaan. Omdat beide auteurs ook een solocarrière hebben komen er drie bibliografische identiteiten in de catalogus, terwijl het in werkelijkheid twee personen blijven.

Voor de realiteit is het item wat je in handen hebt het belangrijkste, daarmee moet je werken, dus we werken bottom-up bij het opbouwen van een beschrijving. Binnen een gebruikersgeoriënteerde catalogus geldt een logica die uitgaat van het Werk dat besloten is in dat item, en die dicteert dus top-down te denken.

1.

Wat verstaan we onder een bibliografisch universum?

- Alle documenten (en objecten) die we bibliografisch willen beheersen
- De relatie tussen die documenten en relaties naar andere entiteiten die de ontsluiting mogelijk maken.
- De ontologie, vocabulaires en datamodellen waarmee we die documenten en relaties uitdrukken in en tussen systemen.

In die simpele opsomming kun je een chronologie zien (bij wijze van spreken 1960, 1990, 2020), een toename van complexiteit en de impact van automatisering op de hoeveelheid informatie die binnen ons bereik komt. De scope die ik gebruik voor 'bibliografisch universum' eindigt bij hoe we het opbergen in systemen. We leven in een tijd waarin er een steeds duidelijkere scheiding is tussen opslag en presentatie. In de opslag proberen we met zo min mogelijk inspanning, zoveel mogelijk data gestructureerd op te slaan, zodat er informatie aan ontleend kan worden. In de presentatie naar de eindgebruiker wordt deze informatie gefilterd door diens voorkeuren, gecombineerd met externe informatie en gelaagd in complexiteit. De eindgebruiker bepaalt zelf of hij genoeg heeft aan de meest basale informatie, of dat steeds meer getoond wordt. Waar we dus streven naar één bibliografische realiteit, kan elke gebruiker zijn eigen realiteit(en) kennen. Eén bibliografisch record zou in theorie zoveel presentaties kunnen hebben als er gebruikers zijn.

De internetgebruiker

De grote katalysator in de ontwikkeling van het bibliografisch universum is het internet, en vooral het World Wide Web daarbinnen. Het Web als technologie is nauwelijks veranderd, maar de manier waarop we omgaan met het Web heeft een enorme vlucht genomen. De vanzelfsprekendheid waarmee we tegenwoordig werken en leven met en op het Web, kan nog het beste vergeleken worden met de overgang van schapen naar steentjes als betaalmiddel. We vertrouwen onze virtuele vrienden op virtuele netwerken met onze virtuele bezittingen.

De moderne gebruiker is door het internet veeleisender geworden. Op internet wordt 'informatie' snel, bitesize en op de persoon afgemeten gepresenteerd, en die verwachtingen worden ook gehanteerd wanneer onze catalogus benaderd wordt. Daarnaast is er natuurlijk niet zoiets als dé moderne gebruiker (die is al net zo virtueel) dus er is ook geen vaste set van verwachtingen. Laten we ook niet dezelfde fout maken als Charles Darwin, en begrijpen dat de opkomst van die moderne gebruiker niet betekent dat de gebruiker zal verdwijnen die wel behoefte heeft aan degelijk, extra large en gestandaardiseerd.

De beschrijvingen die we reeds honderden jaren maken zijn rijk aan informatie, maar het aantal vormen waarin we een bibliografisch record kunnen presenteren is te beperkt om alle bestaande en toekomstige gebruikers van dienst mee te zijn.

1.

Er is dus naar een manier gezocht om die beschrijvingen te ontmantelen in informatiedragende eenheden (bitesize), zonder de oorspronkelijke samenhang te verliezen (extra large).

De datastructuren die we gebruiken zijn voor het internet een niche standaard. Door onze records uit te drukken in entiteiten en relaties daartussen, maken we onze informatie relevant voor andere metadatagemeenschappen. Zij kunnen dan hetzelfde doen voor hun eigen universum en hun model inpassen, uitdrukken of zelfs aanpassen aan dat van ons. Een web aan combinaties wordt dan mogelijk.